

تخریب‌گرایی و مدیریت آن با رویکرد عملیات روانی فرهنگ‌پایه

محمد سمیعانی^۱، امید نوبخت^۲، رضا دوستدار^۳

چکیده

زمینه و هدف: اغلب ایجاد امنیت اجتماعی در ایران با موانعی همراه بوده است. بر این اساس هدف این نوشتار بررسی چگونگی مدیریت تخریب‌گرایی با رویکرد عملیات روانی فرهنگ‌پایه است.

روش‌شناسی تحقیق: نوع این تحقیق کیفی، روش آن پیمایشی با تکنیک دلفی است که با بیست نفر از خبرگان و مدیران اجرایی حوزه‌های امنیت و فرهنگ انجام شد. روایی پرسش‌نامه محقق‌ساخته، از طریق پنج نفر از خبرگان احراز و پایایی آن، با آلفای کرونباخ برابر ۸۴ درصد محاسبه شد، سپس با تکرار تا اشباع نظری و اجماع دنبال شد.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: مفاهیم پایه‌ای پیشنهادی خبرگان، مرتبط با مدیریت تخریب‌گرایی به دو بخش نرم و سخت تقسیم شد. بیشتر این مفاهیم شامل ۲۰ مورد از ۲۹ پاسخ، بر روش نرم تأکید داشت. مفاهیم نرم ذیل سه مفهوم ارتباطی، گفتمانی و رفتاری در سه سطح رهبردی، راه‌کنشی (تاکتیکی) و عملیاتی قرار گرفت. در انتها شش مفهوم یاد شده ذیل مفهوم فراگیر فرهنگ عمومی‌جانمایی شد. با توجه به اینکه ریشه عمده تخریب‌گرایی در ایران فرهنگی است، امید است با بهره‌گیری از فرهنگ عمومی و ارتقای آن در سطح جامعه و لحاظ آن در مدیریت سطوح راهبردی، میانی و خرد، بتوان این پدیده را در سطح جامعه ایران به‌ویژه در ناجا به نحو احسن پیشگیری، هدایت و مدیریت کرد.

کلیدواژه‌ها: عملیات روانی، فرهنگ عمومی، فرهنگ‌پایه، مدیریت تخریب‌گرایی (وندالیسم).

۱. نویسنده مسئول: عضو هیئت علمی دانشگاه علوم نظامی امین (m_samieiany@yahoo.com).

۲. دکترای مدیریت راهبردی فرهنگی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی و مدرس دانشگاه (nobakhto52@gmail.com).

۳. عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم نظامی و مطالعات اجتماعی ناجا (rezadoustdar@gmail.com).

مقدمه

افراد هر جامعه در شبکه‌ای از روابط اجتماعی قرار دارند و نسبت به همدیگر تأثیر و تأثر دارند. بقاء و تداوم حیات جامعه منوط به هماهنگی این ارتباطات است، ولی بعضی از عوامل، مانند ناهنجاری‌ها ارتباطات را سست می‌کنند. یا تخریب‌گرایی (وندالیسم)، یکی از رفتارهای کجروانه است که در قرن اخیر در جوامع رواج و گسترش بسیاری یافته است (خالقی کیادهی، ۱۳۹۶: ۲۶).

شهرهای امروزی به موازات افزایش و گسترش جمعیت و فضاهای کالبدی با انواع مشکلات و آسیب‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مواجه شده است چرا که محیط شهری زمینه مستعدی برای ارتکاب انواع جرائم به‌شمار می‌رود. در شهرهای بزرگ شاهد ویران‌گری تعمدی و رفتارهای غیرمسئولانه، ضداجتماعی و نابهنجاری هستیم که گاهی خسارت هنگفتی بر بودجه عمومی یک کشور می‌رساند (تیموری و همکاران، ۱۳۹۴).

تخریب‌گرایی به دو نوع فردی و گروهی انجام می‌شود «تخریب‌گرایی گروهی» با برنامه و هدفی مشخص اجرا می‌شود، اما «تخریب‌گرایی فردی» اغلب بدون برنامه و هدف مشخص است. اگرچه تخریب‌گرایی گروهی بیشتر و آشکارتر یا پُررنگ‌تر جلوه می‌کند، اما در عمل، آسیب‌های پنهان اجتماعی و اقتصادی، تخریب‌گرایی شخصی بسیار گسترده‌تر و عمیق‌تر است. آسیب و تخریب به‌جا مانده از خرابی‌ها بسیار وسیع است؛ مانند نقاشی‌ها و مجسمه‌های گالری‌های هنری، بناهای تاریخی موزه‌ها، اماکن مذهبی، مجسمه‌ها، نیمکت و صندلی‌های عمومی، فضاهای سبز، سطوح زباله، در جنگل‌ها، پارک‌ها و میدین، چراغ‌ها و باجه‌های تلفن‌های خیابانی، اموال رستوران‌ها و هتل‌ها، صندلی‌های سینما، مترو، قطار، اتوبوس، هواپیما و ورزشگاه‌ها، ریل‌های قطار،

بالابرها، کتاب‌های کتابخانه‌های عمومی، دیوارهای شهر، اموال مدرسه، تابلوهای راهنمایی و رانندگی، انبارها و استخرهای عمومی، دستشویی‌های عمومی، عابر بانک‌ها، آتش‌افروزی در انبارهای عمومی، شکستن لامپ‌ها در گذرگاه‌های عمومی و پارک‌ها، شکستن شیشه‌های خانه‌های متروکه، بمب‌گذاری با هدف تخریب اموال عمومی، تخریب‌گرایی فرهنگی و تخریب کنترل نشده اشیاء و آثار فرهنگی.

این پدیده، در سال‌های اخیر و به دنبال تغییر جامعه ایران از سنتی و روستایی به شهری، نیمه‌مدرن و مدرن بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. به عنوان مثال تخریب‌گرایی اینترنتی یا حملات فله‌ای، به وبگاه که در این حمله، کاربران این خدمات‌دهنده تا مدتی به صورت محدود به وبلاگشان دسترسی داشتند. همچنین حمله به دیتاستر شرکت (اور ایران^۱) و اختلال در دسترسی به صدها وبگاه ایرانی، از جمله وبگاه بورس اوراق بهادار ایران، وب‌گذار، پارسیک، بلاگفا، بانک پارسیان، وبگاه‌های خبرگزاری فارس، خبرگزاری ایلنا و روزنامه همشهری از جمله این موارد است.

مطالعات انجام شده در ایران بیشتر بر چستی این پدیده پرداخته‌اند و به راه‌های پیشگیری از آن کمتر توجه داشته‌اند. در واقع این موضوع، برای محققان به شکلی گنگ بوده که بیشتر تلاش داشته‌اند تا خود موضع را دریابند و تبیین کنند تا پیشگیری و کنترل آن. همچنین، بررسی‌ها نشان می‌دهد این پدیده ریشه روانی دارد و در نتیجه پرداختن به آن از جهت روانی نیز حائز اهمیت است. در ضرورت انجام این تحقیق همین بس که موضوع تخریب‌گرایی در فرهنگ عمومی جامعه ایران در حال گسترش است و همگام با قانون‌گریزی به عنوان پدیده‌ای اجتماعی در موقعیت‌های گوناگون مانند جشن‌ها، مسابقات ورزشی و... رو به افزایش است. در نتیجه بی‌توجهی به آن موجب ایجاد خسارت‌هایی جبران‌ناپذیر در جامعه و ناجا می‌گردد. همچنین در صورت پرداختن به این موضوع مدیریت بحران ناجا در هنگام نیاز از درک و توان لازم برای پیشگیری و مهار آن عاجز خواهد ماند.

مسئله این تحقیق این است که مدیریت تخریب‌گرایی در مواضع گوناگون از جشن‌ها گرفته تا عزاداری‌ها و بر عهده نیروی انتظامی است و این نیرو در مواجهه با وندال‌ها در نوک پیکان قرار دارد؛ اما عمده تحقیقات انجام شده در مورد تخریب‌گرایی در حد توصیف و شناخت این پدیده بوده است و حداکثر پیشنهادهایی کلی برای پیشگیری از آن در برخی تحقیقات شده که در مدیریت این پدیده به‌ویژه برای نیروی انتظامی، کارساز و گره‌گشا نیست. این تحقیق در صدد است مدیریت تخریب‌گرایی در ایران را مبتنی بر ریشه این پدیده که روانی و فرهنگی است، با رویکرد فرهنگی دنبال کند تا از این طریق بستر مدیریت و کنترل پدیده یاد شده را برای نیروی انتظامی تسهیل کند؛ بدین منظور به این سؤال می‌پردازد که مدیریت تخریب‌گرایی در ایران با رویکرد عملیات روانی فرهنگ‌پایه چگونه است؟

پیشینه تحقیق

پیشینه تخریب‌گرایی در ایران به معنای مشکل به سال ۱۳۷۰ و شروع مسابقات فوتبال به‌ویژه جام آزادگان و وقایع پس از آن بر می‌گردد؛

فتحی و محمدی (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان شهرنشینی، بیگانگی اجتماعی و رفتارهای تخریب‌گرایی جوانان، این نتیجه را می‌گیرد که رفتارهای تخریب‌گرانه ناشی از بریدگی و نداشتن پیوند فرد با جامعه شهری (بیگانگی اجتماعی) است. در نتیجه این رفتارها در بسیاری از مواقع منعکس‌کننده میل وافر جوانان به ابراز خشم و نارضایتی در برابر اجحاف، اجبار، تبعیض، اقتدار آمرانه، تحدید آزادی‌های فردی، نابرابری و بی‌عدالتی ساختارها، سازمان‌ها و نهادهای جامعه شهری سلطه‌گر است.

مطلق و ندری (۱۳۹۲) در تحقیقی بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان پسر به خرابکاری در محیط مدارس (مطالعه موردی دبیرستان‌های شهرستان خرم‌آباد)، به این نتیجه رسید که بین همه متغیرهای مستقل وضعیت اقتصادی، پایین بودن سطح تحصیلات والدین، جدایی والدین، خشونت در خانواده، سابقه مجرمیت والدین، معاشرت با دوستان بزه‌کار، تبعیض، رعایت نکردن قوانین،

شرکت‌نکردن در فعالیت‌ها، نداشتن احساس تعلق و فقر فرهنگی به غیر از متغیر «نداشتن برنامه برای اوقات فراغت» با گرایش دانش‌آموزان به تخریب‌گرایی ارتباط معناداری وجود دارد.

ارجمند و همکاران (۱۳۹۲)، به نقش عوامل اجتماعی در تبیین رفتارهای خرابکاری دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر اندیمشک (با تأکید بر امنیت اجتماعی)، پرداخت و حاصل این تحقیق این بود که: بین میزان رفتارهای خرابکاری با متغیرهای میزان رضایت اجتماعی، احساس امنیت اجتماعی، میزان انسجام و همبستگی اجتماعی و نیازهای امنیتی ارتباط منفی و معکوسی وجود دارد. بین متغیرهای ناکافی بودن ابزارهای تأمین امنیت و پایگاه اقتصادی اجتماعی با میزان رفتارهای خرابکاری ارتباط معناداری وجود ندارد.

سخایی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان به تخریب‌گرایی (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران) به این نتیجه رسید که: متغیرهای احساس محرومیت نسبی، احساس بی‌هنجاری و همنشینی با همسالان بزه‌کار ارتباط معکوس و معناداری با گرایش دانش‌آموزان به خرابکاری دارد و متغیرهای پایگاه اقتصادی، اجتماعی و جامعه‌پذیری ارتباط مستقیم و معناداری با گرایش دانش‌آموزان به تخریب‌گرایی دارد.

کیهان‌پور (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان فرهنگ تخریب یا تخریب فرهنگی! بررسی نمونه‌هایی از رفتارهای فرهنگی به عنوان عوامل مخرب در آثار تاریخی - فرهنگی ایران، این نتیجه را گرفت که: آثار تاریخی، از عوامل شناخته شده طبیعی و اقلیمی گرفته تا برخی رفتارهای انسانی، مورد تهدید هستند که ریشه در باورهای فرهنگی و بومی و شرایط محیطی، مناطق مختلف دارند.

آقایی و صفاری (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان «بررسی جرم‌شناختی خشونت تماشاگران فوتبال»، به این نتیجه رسیدند که: بخشی از دلایل خشونت‌گرایی در بین تماشاگران به مسائل جامعه‌شناختی و برخی به مسائل روانی برمی‌گردد. سن، میزان

کنترل خانواده و پایگاه اقتصادی و اجتماعی، تأثیر منفی معنادار و سابقه دعوا، نزاع، تنش، ناکامی، مصرف سیگار، سابقه مجرمانه بین دوستان و خویشاوندان، سابقه مجرمانه، عزیمت جمعی و گروهی، ارتباط با باشگاه و مسئولان و عدم سازگاری انتظارات، دارای تأثیر مثبت و معنادار در ارتکاب تماشاگران فوتبال تیم‌های استقلال و پرسپولیس به خشونت است. مسائلی نظیر سن، درآمد و اوقات فراغت، سازگاری هدف‌ها و وسایل کنترل و نظارت، وسایل حمل و نقل و امکانات ورزشگاه در کنار دیدگاه (کلارک و رابرت مرتون) و ویژگی‌های خاص جامعه ایرانی در مدلی خاص می‌تواند به عنوان نظریه‌ای ترکیبی و مستقل در جرم‌شناسی خشونت تماشاگران فوتبال در ایران ارائه گردد.

بختیاری (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان «نقش طراحی شهری رفتارگرا در راستای کاهش ناهنجاری» به این نتیجه رسید که طراحی فضایی همراه با دادن احساس تملک به مخاطبش او را در آن فضایی که قرار گرفته سهیم می‌کند و نوعی احساس تعلق به او می‌بخشد و به برخی توقعات او مانند سرزندگی، ایمنی و انعطاف‌پذیر بودن محیط پاسخ مناسبی می‌دهد.

شعبانی میناآباد و علی‌محمدی (۱۳۹۸) تحقیقی با عنوان «تحلیل محتوای نیمکت‌نوشته‌ها و دیوارنوشته‌های مدارس متوسطه و دانشگاه‌های شهر اردبیل از دیدگاه زبان‌شناسی اجتماعی»، انجام دادند. نتایج آن نشان داد که بین جنسیت، سن، تحصیلات و محتوای دیوارنوشته‌های مدارس متوسطه ارتباط معناداری وجود دارد، در حالی که تفاوت معناداری در انواع مضامین عشقی و انواع مضامین زندگی در دیوارنوشته‌ها و نیمکت‌نوشته‌های مدارس و دانشگاه‌ها به چشم نمی‌خورد.

حسینی و همکاران (۱۳۹۸) در «بررسی جامعه‌شناختی تأثیر سبک زندگی بر پرخاشگری و تخریب‌گرایی شهری نوجوانان و جوانان استان لرستان»، به این نتیجه رسیدند که بین مؤلفه‌های سبک زندگی با پرخاشگری و تخریب‌گرایی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، مهم‌ترین عامل در بروز رفتارهای پرخاشگرانه و تخریب‌گرایی، قرارگرفتن در موقعیت‌های نابهنجار است.

فتحی‌چگنی و همکاران (۱۳۹۹)، در تحقیقی با عنوان «شناسایی و تبیین اثرگذارترین و اثرپذیرترین مؤلفه‌های مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان به تخریب‌گرایی با روش دیمتل‌فازی (مورد مطالعه: دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان خرم‌آباد، به این نتیجه رسیدند که خودنمایی، تربیت خانوادگی، هیجانات روحی و روانی، بافت محل سکونت و گروه هم‌سالان از مؤثرترین عوامل گرایش دانش‌آموزان به تخریب‌گرایی است.

قاسم‌زاده و کرم‌پور (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «تجارب مربیان و دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر پارس‌آباد از تخریب‌گرایی»، به این نتیجه رسیدند که ویران‌کاری به دو شکل فیزیکی (سخت) و غیرفیزیکی (نرم) در دبیرستان‌های شهر پارس‌آباد دیده می‌شود. همچنین عوامل اصلی آن از دید گروه‌های کانونی به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: احساس اجحاف و تبعیض، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، پیوند افتراقی، میزان جامعه‌پذیری و عوامل فردی.

سبحانی‌قیداری و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «تخریب‌گرایی و حس تعلق مکانی در نواحی روستایی پیراشهر بیرجند»، به این نتیجه رسید که سه نوع تخریب‌گرایی در پیراشهر بیرجند شامل هنجارشکنی فرهنگی، تخریب و سرقت و قانون‌گریزی بوده است. در مورد عمیات روانی فرهنگ‌پایه در ادبیات غرب افرادی مانند لانگو وارد حوزه مدیریت اعتراضات با رویکردهای روانی شده‌اند و به مواردی چون به‌کارگیری زبان روز به‌جای زور، تعامل گسترده دولتمردان با مسئولان، شناخت محورهای عملیات روانی دشمن با افزایش اطلاعات اشاره کرده است (لانگو، ۱۳۸۳: ۷۰).

نکته قابل توجه دیگر آن است که در سال‌های اخیر و به‌دنبال توجه کارشناسان و صاحب‌نظران غربی و داخلی به مفاهیمی چون قدرت نرم و جنگ نرم شکل اعتراضات اجتماعی نیز به سوی مدل‌های نرم متمایل شده و اغلب اعتراضات اجتماعی و اقتصادی همراه با پدیده‌های دیجیتالی، صوتی و تصویری عصر امروزی مانند ماهواره، اینترنت، تلگرام عجین شده است. به همین دلیل توجه به عناصر قدرت نرم در اعتراضات اجتماعی و مدیریت آن اجتناب‌ناپذیر است. کامکار در این زمینه آورده که از جمله

مسائل مهم در جنگ‌های مدرن اهمیت یافتن ابعاد فرهنگی و افکار عمومی است. امروز غرب برای هرگونه اقدام خشونت‌آمیز و استفاده از قوه قهریه ابتدا افکار عمومی را قانع و تحت تأثیر قرار می‌دهد تا امکان حمله فیزیکی فراهم شود (کامکار، ۱۳۹۴: ۲۵).

محسنی در این باره آورده که به دنبال پدیده جهانی شدن نمی‌توان از آثار جامعه‌شناختی واقعیت مجازی غافل بود. ابزارهای ارتباطی این عصر مانند گردهمایی‌ها، منظره‌های الکترونیکی، تلگرام، ماهواره، اینترنت و... در صدد خلق نوعی اجتماعات مجازی هستند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۵۸).

برخی مانند خلیلی تلاش کرده‌اند با ترجمه کتاب، ادبیات مدیریت اعتراضات اجتماعی و نرم را وارد کشور کنند (خلیلی نژاد، ۱۳۸۷: ۵۰). در این راستا جلالیان به تقویت و توسعه ابزارهای اطلاع‌رسانی تأکید می‌کند (جلالیان، ۱۳۸۴: ۲۱). الیاسی به افزایش اثربخشی رسانه‌های داخلی تأکید می‌کند (الیاسی، ۱۳۸۶ الف: ۵۱-۴۷).

محمدهادی خلیلی نژاد با ترجمه کتاب کتی ویلیامز با عنوان دستیابی به شکل پایدار شهری بر مدیریت این موضوع با شیوه‌های نرم تأکید دارد و از موارد زیر نام برده است: تأکید بر ارزش‌ها، توسعه تشکل‌ها، سازماندهی و شبکه‌های اجتماعی، تلاش برای جلوگیری از پایدار شدن آنها، توسعه آگاهی و بصیرت، اجتناب از استانداردهای خشک و بدون انعطاف (William, 2008: 3).

برخی همچون جنیدی، کریمی‌نیا و شیرازی فنونی را در مدیریت اغتشاشات با رویکرد عملیات روانی به دیگر اشاره دارند: سکوت یا بی‌اعتنایی، تکذیب مستقیم یا افشاگری، انتقاد از خود با رسانه‌های خودی و با زبان خودی (جنیدی، ۱۳۸۹: ۳۳۹-۳۳۰). تکذیب غیرمستقیم (کریمی‌نیا، ۱۳۸۳: ۲۶۹). پیش‌دستی، مرددساختن افکار عمومی، انتقال توپ به زمین حریف (شیرازی، ۱۳۸۰: ۶۵-۶۱-۶۰).

در بررسی پیشینه‌های انجام شده در باب تخریب‌گرایی می‌توان این نتیجه را گرفت که این تحقیقات اغلب موضوع تخریب‌گرایی را از جهت مدیریت آنها و از زاویه فرهنگی دنبال نکرده‌اند. همچنین این تحقیقات بیشتر در حد توصیف یا نشان دادن

ارتباط برخی عوامل یا ریشه‌های این پدیده با هم بوده‌اند. در زمینه عملیات روانی فرهنگ‌پایه هرچند تحقیقات خوبی انجام شده ولی از یافته‌های آنها به شیوه عملیاتی و ملموس در مدیریت وندالیسم (تخریب‌گرایی) در ایران استفاده نشده و کمتر به این موضوع پرداخته شده است و در واقع تحقیق مستقل و منسجمی در این مورد انجام نشده است؛ بنابراین بررسی پدیده تخریب‌گرایی از جهت مدیریت آن با تأکید بر عملیات روانی فرهنگ‌پایه، ضرورتی است که در این تحقیق بدان پرداخته می‌شود.

ادبیات و مبانی نظری

تخریب‌گرایی: بررسی مفهومی تخریب‌گرایی مستلزم تامل در واژه‌های پیرامونی یا نزدیک به آن مانند، جنبش‌های اجتماعی، اوباشی‌گری و دیوان‌نویسی است، اما همگی اینها از مفهوم تخریب‌گرایی متفاوت‌اند. هرچند مفهوم جنبش‌های اجتماعی عام و به نوعی دربر گیرنده بسیاری از اشکال اعتراضات اجتماعی است؛ اما با وجود این تأمل در مفهوم جنبش‌های اجتماعی، تفاوت تخریب‌گرایی را با آن به خوبی نشان می‌دهد. چنانکه در تعریف جنبش‌های اجتماعی چنین آمده که برخی آن را مجموعه‌ای از کنش‌ها و تلاش‌ها از سوی مجموعه‌ای از افراد کرده‌اند که به شکل کمابیش پیوسته به سمت هدف خاصی حرکت می‌کنند یا به آن گرایش دارند (Banks, 1972: 7).

از نظر بلومر هر فعالیت اجتماعی را می‌توان رفتار جمعی تلقی کرد و بخش اعظم رفتار جمعی در میان انسان‌ها به دلیل داشتن فهم مشترک و انتظارات مشترک رخ می‌دهد (Blumer, 1995: 67) او برشال بر بعد عمومی و غیرعادی کنش‌های جمعی و تهدید آن علیه گروه‌های موجود و توانایی آن برای تبدیل شدن به کارگذار تغییر اجتماعی تأکید می‌کند (Oberscall, 1993: 1) لافلند اعتراض را نوعی کنش می‌داند که شامل گردهمایی‌ها، رویدادها و... رفتار جمعی می‌شود و زمینه‌های مرکب از رفتارهای جمعی دیگر، آن را تسهیل یا در راه آن مانع ایجاد می‌کنند (Lofland, 1985: 29).

اگر مبارزه اجتماعی را فعالیتی راهبردی در میان گروه‌های ذی‌نفع برای رسیدن به هدف‌ها بدانیم، این شکل از کنش اجتماعی از نظر سالیسبوری درجات مختلفی خواهد

داشت. از مبارزه مؤدبانه یا دیپلماتیک گرفته تا مبارزات اعتراضی به عنوان نیرویی میانه و سرانجام مبارزات خشونت‌آمیز با راهبرد صدمه و تخریب فیزیکی اموال و انسان‌ها (همان: ۲۶۰-۲۶۱). در کل از نگاه نظریه پردازان همه مفاهیم بالا به نوعی در مفهوم جنبش‌های اجتماعی جای دارند، چرا که یا جزء آن هستند و یا ذیل رفتارهای جمعی و یا یکی از کنش‌های جمعی که ممکن است از نوع اعتراض باشند یا اقدام مستقیم، ولی در کل همه این پدیده‌ها از عناصر تشکیل دهنده عرصه عمومی زندگی اجتماعی‌اند و در درون آن انجام می‌شوند (همان: ۱۱-۱۰). با وجود این از آنجا که در این مقاله علمی در صدد بررسی موضوع تخریب‌گرایی هستیم به تفاوت‌های ظریفی که در این واژه نسبت به جنبش‌های اجتماعی هست نیز اشاره می‌کنیم.

در بیان مفهوم تخریب‌گرایی دو روایت متفاوت وجود دارد یک روایت آن را منسوب به اقوام ژرمن و اسلاوی می‌داند که در قرن پنجم میلادی در سرزمین واقع در میان دو رودخانه در ویستول زندگی می‌کردند که مردمانی جنگجو بودند و هرازگاهی به سرزمین‌های مجاور حمله و تعرض می‌کردند و روحیه بزه‌کارانه داشتند؛ اما برخی می‌گویند این روحیه مختص آن اقوام نبوده و تاحدودی در همه‌جا مرسوم بوده است. از نظر اینان واژه تخریب‌گرایی ناشی از وقایع ادبی و سیاسی قرون اخیر است. همچنین بر این نکته نیز تأکید می‌کنند که آن اقوام به سرزمین‌های دیگر تعرض می‌کردند و نه به شهر و سرزمین خود و ساخته‌های خود، در حالی که خرابکارها این‌گونه عمل می‌کنند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۱۵). در فرهنگ لانگمن به معنای تخریب اماکن، وسایل و امکانات شهری آمده است (لانگمن، ۲۰۰۳).

از نظر مفهومی در انگلیس به خراب‌کردن اموال عمومی در سطح شهر اشاره دارد و هرگونه رفتار مخرب، بی‌پروا، بی‌فرهنگ و بی‌رحمانه را در فضای عمومی شامل می‌شود (زننگی آبادی و تبریزی، ۱۳۸۳: ۲۵). برخی این واژه را به معنای ضدیت با صنعت، آثار فناوری و وحشی‌گری دانسته‌اند (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۸: ۳۹)؛ گلدستون (۱۹۹۶) آن را طغیان و شورش می‌داند که برای جلوگیری از آن باید با بی‌تفاوتی اجتماعی،

بی‌علاقگی و انزوای اجتماعی، فقدان ارزش‌های اجتماع همسایگی و خانوادگی مبارزه کنیم (Goldston, 1996: 295).

با بررسی انواع تعاریف انجام شده پیرامون تخریب‌گرایی می‌توان وجه مشترک آن را در این دانست که اغلب تخریب‌گرایی رفتاری است آگاهانه، تعمدی، غرض‌ورزانه که با اراده و خواست فرد یا افراد و یا سوگیری تخریبی و اغلب بدون کسب نفع مادی انجام می‌شود. در جدول ذیل به برخی از تعاریف تخریب‌گرایی با تأکید بر عناصر متمایز تعریف، عناصر مشترک و بعد تبیینی آن اشاره می‌کنیم:

جدول تعاریف تخریب‌گرایی (وندالیسم)

تعریف	مرجع	عناصر تمایز تعریف	عناصر مشترک	بعد تبیینی
تخریب آگاهانه، ارادی، خودخواسته اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی	کلارک ۱۹۹۱	خودخواسته، اموال عمومی	تخریب آگاهانه، تعمدی و غرض‌ورزانه، نداشتن جهت‌گیری مادی	حرمان و ناپیدی، بیگانگی، عصیان
تمایل به آگاهانه، ارادی، خودخواسته اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی	ویلکینسن ۱۹۹۵	خودخواسته، اموال عمومی	تخریب آگاهانه، تعمدی و غرض‌ورزانه، نداشتن جهت‌گیری مادی	حرمان و ناپیدی، بیگانگی، عصیان
تخریب آزادانه و ارادی محیط، بدون کسب نفع شخصی که نتایج عمل را عاملان و قربانیان باتوجه به هنجار موجود زیان تلقی می‌کنند	گلدشتاین ۱۹۹۶-۱۹۹۸	نبود نفع شخص، زیان‌زننده، وجه محیطی	تخریب آگاهانه، تعمدی و غرض‌ورزانه، نداشتن جهت‌گیری مادی	حرمان و ناپیدی، بیگانگی، عصیان
تخریب آگاهانه و مغرضانه اموال و متعلقات عمومی به صورت مداوم و مکرر	میروکلینارد ۱۹۷۹-۲۰۱۱	تداوم و تکرار اموال عمومی	تخریب آگاهانه، تعمدی و غرض‌ورزانه، نداشتن جهت‌گیری مادی	حرمان و ناپیدی، بیگانگی، عصیان
عملی آگاهانه و ارادی به قصد صدمه‌زدن یا تخریب کردن چیزی که متعلق به دیگری است	موزر ۱۹۹۲	صدمه به متعلقات دیگران	تخریب آگاهانه، تعمدی و غرض‌ورزانه، نداشتن جهت‌گیری مادی	حرمان و ناپیدی، بیگانگی، عصیان
رفتاری شامل تخریب اموال و نه تملک آنهاست	گوتریز و شومیکر ۲۰۰۸	عدم تملک اموال، عمومی و خصوصی	تخریب آگاهانه، تعمدی و غرض‌ورزانه، نداشتن جهت‌گیری مادی	حرمان و ناپیدی، بیگانگی، عصیان
روحیه بیمارگونه که به تخریب اماکن عمومی تمایل دارد	پاتریس ژنون ۱۳۶۷	تخریب اماکن عمومی	تخریب آگاهانه، تعمدی و غرض‌ورزانه، نداشتن جهت‌گیری مادی	حرمان و ناپیدی، بیگانگی، عصیان

تعریف	مرجع	عناصر تمایز تعریف	عناصر مشترک	بعد تبیینی
کسانی که از روی میل و رغبت آثار هنری و طبیعت را خراب می‌کنند	لغت‌نامه آکسفورد ۱۹۸۷- فرجاد ۱۳۵۸	تأکید بر تخریب هنر و طبیعت	تخریب آگاهانه، تعمدی و غرض‌ورزانه، نداشتن جهت‌گیری مادی	حرمان و نومییدی، بیگانگی، عصیان
تمایل فرد به محو آثار هنری یا خراب کردن چیزهای با ارزش	خدایار ۱۳۶۷	تأکید بر تخریب هنر و چیزهای با ارزش	تخریب آگاهانه، تعمدی و غرض‌ورزانه، نداشتن جهت‌گیری مادی	حرمان و نومییدی، بیگانگی، عصیان

بعد از پرداختن به تعاریف تخریب‌گرایی جا دارد به انواع آن نیز اشاره کنیم. این عبارت با توجه به کاربرد و هدف طبقه‌بندی، انواع گوناگون دارد. رفتار خرابکاری فهرستی را می‌توان بر اساس مکان (شهر، روستا، جنگل و...)، حوزه عمل (فرهنگی و سیاسی)، ترکیب عاملان (فردی و جمعی)، انگیزه عمل (سرگرمی، اعتراض، کسب تأیید در گروه و...) به انواع مختلفی تقسیم کرد.

استانلی کوهن آن را به انواعی تقسیم کرده است که عبارت‌اند از: اکتساب‌کننده؛ مانند غارت و دزدی، راه‌کنشی (تاکتیکی). برای هدف‌هایی و رای کسب پول است، جهان‌بینانه (ایدئولوژیکی)، کینه‌جو و انتقامی، بازی تخریب‌گرایی، مانند آسیب‌شناسی بازی کودکانه، تخریبی. آسیب ناشی از غلیان احساسات خشونت‌آمیز ناشی از سرخوردگی و خشم در انظار عمومی (روشنگر، ۱۳۹۴: ۱۸-۱۷).

عملیات روانی: قدمت عملیات روانی به بلندای تاریخ زندگی انسان است و فرماندهان و سیاست‌مداران همواره بر اساس نبوغ و استعداد‌های فردی از آن بهره می‌برده‌اند؛ اما از ابتدای قرن نوزدهم اندیشمندان به توصیف جامع و دقیق آن همت گماردند. طاهرا فولر (۱۹۲۰) استراتژیست بریتانیایی این اصطلاح را نخستین بار مطرح کرده است (نائینی، ۱۳۹۳: ۱۵۱).

در مورد عملیات روانی تعاریف متنوعی وجود دارد و متخصصان این حوزه نتوانسته‌اند تعریف روشنی از آن داشته باشند (پوریایی، ۱۳۸۸: ۱۴). با وجود این در تعریف آن رویکردهای گوناگونی به‌کار رفته است مانند رویکرد نظامی، فراملی، رعب

و وحشت فراگیر یا همه‌جانبه، رسوخ در شخصیت برخی، آن را استفاده دقیق و طراحی شده از تبلیغات و سایر امکانات به منظور تأثیرگذاری بر عقاید، احساسات، تمایلات و رفتارهای گروه‌های دشمن، بی‌طرف و دوست برای دستیابی به هدف‌های ملی تعریف کرده‌اند (منتظری، ۱۳۸۵: ۲).

از نظر الیاسی عملیات روانی عبارت است از عملیات‌های مدون برای ارسال اطلاعات و اخبار گزینش شده به مخاطبان جهت تأثیر بر هیجانات، انگیزه‌ها، شیوه استدلال و در نهایت رفتار دولت‌ها، سازمان‌ها، گروه‌ها و افراد آماج (الیاسی، ۱۳۸۶ ب: ۲۳۸). عاصف آن را این‌گونه تعریف کرده است (به شیوها، روش‌ها و فنون روانی، سیاسی، اطلاعاتی و که نهادها، گروه‌ها با بهره‌گیری نظام‌مند و برنامه‌ریزی شده از آنها می‌کوشند تا در سطوح مختلف محلی، ملی و بین‌المللی، بر روحیه، انگیزه‌ها، نگرش‌ها و هیجانات گروه‌های آماج اعم از دشمن، بی‌طرف یا دوست، تأثیر بگذارند و آنها را به انجام کنش یا کنش‌های معین ترغیب کنند (نائینی، ۱۳۹۳: ۱۵۳).

از جمله تعاریف کمابیش همراه با موضوع این نوشتار تعریف ذیل است: مجموعه طرح‌ها و اقدام‌هایی که به‌دنبال تشویق، تهییج، افکار عمومی در خصوص یک مسئله مشخص و با هدف‌ها از پیش تعیین شده، در چارچوب اقدام‌های اطلاعاتی است که آثار، نتایج و ابزار و شیوه‌های آن به‌راحتی قابل شناسایی نیست. عملیات روانی بیشتر در محیط بحرانی مانند جنگ، شورش و اغتشاش یا در شرایط ناپایدار و شکننده مانند التهاب در روابط دو کشور، مورد استفاده قرار می‌گیرد (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۶: ۷۲). در کل می‌توان گفت عملیات روانی در محیط پویا بروز می‌کند و به همین دلیل نمی‌توان همه ابعاد آن را کنترل کرد. جنگ نرم اعم از آن است و در واقع تأکید بر بُعد فرهنگی جنگ نرم به منظور تخریب باورها، ارزش‌ها، به‌صورتی هنرمندانه، ماهرانه و نامحسوس صورت می‌گیرد (عیوضی، ۱۳۹۵).

عملیات روانی فرهنگ‌پایه: منظور از آن بررسی پدیده تخریب‌گرایی از منظر عملیات روانی با نگاه فرهنگی است که از برخوردهای سخت و خشن غیرفرهنگی به

دور است. این نگرش بناء به تعریف عملیاتی این تحقیق مبتنی است بر ترکیبی از سطوح تحلیل با نگاه جامعه‌شناختی و نگاه روان‌شناختی که به عنوان رویکرد روان‌شناختی اجتماعی شناخته می‌شود و بر تعامل بین فرد و جامعه تأکید دارند. در رویکرد جامعه‌شناختی، سازمان‌ها و ساختارهای جامعه و نهادهای اجتماعی به‌عنوان واقعیاتی اجتماعی، علت رفتارهای آدمی محسوب می‌شوند. در رویکرد روان‌شناسی، همه اینها معلول نیروهای درونی محسوب می‌شوند (محسنی تبریزی، ۱۳۷۴: ۷۰).

با توجه با مطالب بالا این سؤال به‌عنوان سؤال اصلی تحقیق دنبال می‌شود که چگونه تخریب‌گرایی را در ایران مبتنی بر سطوح تحلیل روان‌شناختی اجتماعی و لحاظ فرهنگ، مدیریت کنیم؟

روش تحقیق

نوع این تحقیق کیفی بوده که با روش پیمایشی و به‌کارگیری تکنیک دلفی انجام شده که پس از مطالعات نظری و کتابخانه‌ای در قسمت ادبیات تحقیق و با برگزاری جلسات خبرگی در پانل خبرگی دنبال شد.

جامعه آماری تحقیق بیست نفر از نخبگان و مدیران اجرایی در حوزه امنیت و فرهنگ است. با توجه به کم‌بودن تعداد خبرگان از تمام حجم نمونه به شکل هدفمند استفاده شد. روایی پرسش‌نامه از طریق پنج نفر از نخبگان و مدیران حوزه امنیتی و فرهنگی حاصل شده است. پایایی آن به وسیله آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۴ محاسبه شد. مبتنی بر روش دلفی ابتدا پرسش‌نامه‌ای به‌صورت باز در اختیار خبرگان قرار گرفت، سپس طی چند مرحله از آنها خواسته شد مدیریت تخریب‌گرایی در ایران را در قالب مفاهیم پایه و یا مصادیق ارائه دهند. در مرحله بعد پاسخ‌ها تجزیه و تحلیل شد و پاسخ‌ها در دو دسته نرم و سخت تفکیک شد. سپس مفاهیم نرم مجدد در پانل خبرگی مطرح و این‌بار از جامعه خبرگی خواسته شد مفاهیم مذکور را در قالب مفاهیم فراگیرتر یا سازنده تقسیم کنند. در این مرحله سه مفهوم ارتباطی، گفتمانی و رفتاری به‌دست آمد و با تحلیل پاسخ‌ها آنها در سه سطح راهبردی، راه‌کنشی (تاکتیکی) و عملیاتی، جانمایی

و سپس تمامی مفاهیم یاد شده و یافته‌ها مجدد در پانل خبرگی مطرح و از آنها خواسته شد مفهوم فراگیری را برای چارچوب ارائه شده به آنها، استخراج کنند. در این مرحله مفهوم فرهنگ عمومی، پیشنهاد شد و بر سر این مفهوم، اجماع شد. در پایان الگوی مدیریت تخریب‌گرایی در ایران مبتنی بر فرهنگ عمومی ارائه شد.

یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل داده‌ها

در زمینه آمار استنباطی جامعه خبرگی می‌توان آن را در جدول زیر مشاهده کرد.

جدول آمار استنباطی جامعه خبرگی و مراجعه به متون

تعداد دفعات مراجعه به متون	تعداد دفعات جلسه خبرگی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری	تعداد جامعه خبرگی
۲ مرحله	۲ جلسه	۵ نفر	۸ نفر	۷ نفر	۲۰ نفر

بر اساس یافته‌های حاصل از ادبیات نظری و جلسات خبرگی انجام شده پاسخ‌ها به این سؤال «که روش‌های مدیریت و کنترل تخریب‌گرایی با رویکرد عملیات روانی فرهنگ‌پایه کدام‌اند؟» به شرح ذیل جمع‌بندی و قابل توصیف است:

مهم‌ترین روش‌های مدیریت تخریب‌گرایی (وندالیسم) با رویکرد عملیات روانی فرهنگ‌پایه (روش‌های مدیریت و کنترل اعتراضات اجتماعی):

- ۱- گسترش فضاهای آگاه‌سازی، آموزشی و رسانه‌ای، خانواری و رسانه‌ای؛
- ۲- استفاده از دوربین‌های کنترل؛
- ۳- وضع قوانین سخت‌گیرانه؛
- ۴- رسیدگی مسئولان به مردم؛
- ۵- از بین بردن ضعف‌های حکومتی؛
- ۶- توهین نکردن به مذاهب؛
- ۷- بستن ورودی و خروجی تجمعات؛
- ۸- صحبت با جمعیت معترض؛
- ۹- فراهم کردن خواسته‌های جمعیت؛

- ۱۰- قطع آب و برق منطقه معترض؛
 - ۱۱- ایجاد محدودیت غذایی در بین معترضان؛
 - ۱۲- متفرق کردن جمعیت به گروه‌های کوچک‌تر؛
 - ۱۳- دستگیری رهبران؛
 - ۱۴- جدا کردن تماشاچیان از معترضان؛
 - ۱۵- صحبت با خانواده‌های شناسایی شده‌ها؛
 - ۱۶- شروع به دستگیری در حد کم برای ترساندن؛
 - ۱۷- هدایت معترضان به بیان خواسته‌ها از جریان قانونی (گسترش تریبون آزاد)؛
 - ۱۸- استفاده از حرکت‌های پلکانی یا دونیم کردن، دایره‌ای یا محاصره پله به راست و چپ؛
 - ۱۹- استفاده از گروه‌های نفوذ و تعقیب؛
 - ۲۰- تأکید بر هویت ایرانی؛
 - ۲۱- بهره‌برداری از رسانه‌ها و هنر؛
 - ۲۲- استفاده از کلام رهبری؛
 - ۲۳- تقسیم اعتراض‌ها به محلی، منطقه‌ای، فرامنطقه‌ای و جهانی؛
 - ۲۴- آموزش کارمندان سازمان‌ها در زمینه تکریم ارباب رجوع؛
 - ۲۵- کاهش فاصله شهر و روستا؛
 - ۲۶- تقویت طبقه متوسط؛
 - ۲۷- بهره‌برداری از سرمایه‌های اجتماعی و مشارکت مردمی؛
 - ۲۸- توسعه مراکز مشاوره در محله و مدارس؛
 - ۲۹- تدوین درس‌نامه آموزشی.
- برابر توضیحات بالا روش‌های مدیریت تخریب‌گرایی پیشنهادی خبرگان دسته‌بندی شد. با بررسی پاسخ‌ها و در مقام توصیف آنها می‌توان گفت پاسخ‌ها را می‌توان در دو دسته نرم و فرهنگ‌محور و سخت تقسیم کرد.

این موضوع در جدول ذیل قابل مشاهده است:

جدول تعداد پاسخ‌های فرهنگی و سخت

فرهنگی (نرم) یا سخت	کد پاسخ‌ها (کد مفاهیم پایه)
سخت	۳،۵،۷،۱۰،۱۱،۱۳،۱۶،۱۸،۱۹
نرم	۱،۲،۴،۶،۸،۹،۱۲،۱۴،۱۵،۱۷،۲۰،۲۱،۲۲،۲۳،۲۴،۲۵،۲۶،۲۷،۲۸،۲۹

مطابق جدول بالا از مجموع کدهای مربوط به پاسخ‌دهندگان که بیست و نه مورد است، نه مورد مربوط به روش‌های سخت و بیست مورد به روش‌های نرم و فرهنگی تأکید داشته‌اند.

همچنین بررسی پاسخ‌ها نشان می‌دهد که برخی از ۲۹ پاسخ دریافتی مندرج در بخش (روش‌های مدیریت و کنترل اعتراضات اجتماعی) ناظر به سطح راه‌کنشی و برخی هم مربوط به سطح عملیاتی است البته پاسخ‌های راهبردی نیز در آن آمده است مانند اشاره به کاهش فاصله شهر و روستا و فربه‌کردن طبقه متوسط جامعه، به عبارت دیگر کاهش اختلافات طبقاتی.

در مرحله بعد جمع‌بندی پاسخ‌ها و تحلیل انجام شده در قالب پرسش‌نامه باز در اختیار جامعه خبرگی قرار گرفت و از آنها خواسته شد مفاهیم نرم یاد شده (پایه) را در ذیل مضامین سازمان‌دهنده قرار دهند.

نتیجه این جلسات به شرح جدول ذیل است:

جدول فرایند تبدیل مفاهیم پایه به مفاهیم سازنده

مفاهیم سازنده	کدهای مفاهیم پایه
ارتباطی	۸،۱۷،۲۰،۲۱،۲۸،۲۹
گفتمانی	۱،۴،۱۵،۲۲
رفتاری	۲،۶،۹،۱۲،۱۴،۲۳،۲۵،۲۶

بر اساس جدول بالا مجموعه مفاهیم پایه و مصادیق پایه مربوط به مدیریت تخریب‌گرایی بر اساس روش‌های نرم و فرهنگی، در پانل خبرگی ذیل سه مفهوم

ارتباطی، گفتمانی و رفتاری قرار داده شده است. در مرحله آخر از جامعه خبرگی خواسته شد سه مفهوم سازنده یاد شده را با لحاظ سطوح راهبردی، میانی و خرد و در نظر گرفتن عملیات روانی بر اساس جدول ذیل در ذیل مفهومی فراگیر فرهنگی دنبال کنند.

جدول چارچوب مفهومی فراگیر پیشنهادی برای مدیریت تخریب‌گرایی با رویکرد عملیات روانی فرهنگ‌پایه، به جامعه خبرگی، به منظور استخراج مفهوم فراگیر فرهنگ‌پایه

عملیات روانی در سطح راهبردی و کلان (ذیل مفاهیم ارتباطی، گفتمانی و رفتاری)

- ۱) تعامل گسترده دولتمردان و مسئولان با مردم افزایش اعتماد مردم و دولت؛
- ۲) هماهنگی کامل نهادهای اجتماعی، امنیتی، نظامی و انتظامی و اقتصادی و قضایی؛
- ۳) افزایش سواد رسانه‌ای و بهره‌برداری از رسانه‌ها و هنر و افزایش اثربخشی رسانه‌های داخلی؛
- ۴) توجه به خلق اجتماعات مجازی آثار جامعه‌شناختی واقعیت مجازی؛
- ۵) استفاده از صدا و سیما و آگاهی‌سازی رسانه‌ای؛
- ۶) توجه به مشارکت مردم و وفاق عمومی و سرمایه‌های اجتماعی و بسیج و توسعه تشکل‌ها، سازماندهی و شبکه‌های اجتماعی؛
- ۷) سکوت یا بی‌اعتنایی؛
- ۸) تکذیب مستقیم یا افشاگری؛
- ۹) انتقاد از خود با رسانه‌های خودی و با زبان خودی؛
- ۱۰) تأکید بر هویت ایرانی؛
- ۱۱) استفاده از کلام و حمایت رهبری؛
- ۱۲) تقسیم اعتراضات به محلی، منطقه‌ای، فرامنطقه‌ای و جهانی؛
- ۱۳) آموزش کارمندان سازمان‌ها در زمینه تکریم از باب رجوع؛
- ۱۴) تأکید بیشتر بر فرایندها تا به نتایج مشخص و از پیش تعیین شده؛
- ۱۵) به‌کارگیری زبان روز به‌جای زور؛
- ۱۶) استفاده از ظرفیت‌های تعاملی؛
- ۱۷) تقویت و توسعه ابزارای اطلاع‌رسانی؛
- ۱۸) تأکید بر ارزش‌ها؛
- ۱۹) گسترش فضاهای آموزشی و رسانه‌ای؛
- ۲۰) رسیدگی مسئولان به مردم؛

- (۲۱) توهین نکردن به مذاهب؛
- (۲۲) هوشیاری دستگاه‌های امنیتی کشور در پیش‌بینی، هشدار و اطلاع‌رسانی بهنگام برای افکار عمومی؛
- (۲۳) تحلیل مسائل در سطوح فردی، میانی و کلان و ساختاری؛
- (۲۴) تلاش برای جلوگیری از پایدار شدن اعتراضات؛
- (۲۵) اجتناب از به‌کارگیری استانداردهای خشک و بدون انعطاف؛
- (۲۶) در اختیار داشتن طیفی از راه‌حل‌ها به‌هنگام تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری‌ها؛
- (۲۷) پاسخ و اقدام‌های محلی، حکومتی، تجاری، اجتماعی و عمومی؛
- (۲۸) استفاده از امکانات فضای سایبر؛
- (۲۹) تلاش برای جلوگیری از پایدار شدن اعتراضات؛
- (۳۰) توسعه آگاهی و بصیرت؛
- (۳۱) اجتناب از استانداردهای خشک و بدون انعطاف.

عملیات روانی سطح راه‌کنشی یا میانه (ذیل مفاهیم ارتباطی، گفتمانی و رفتاری)

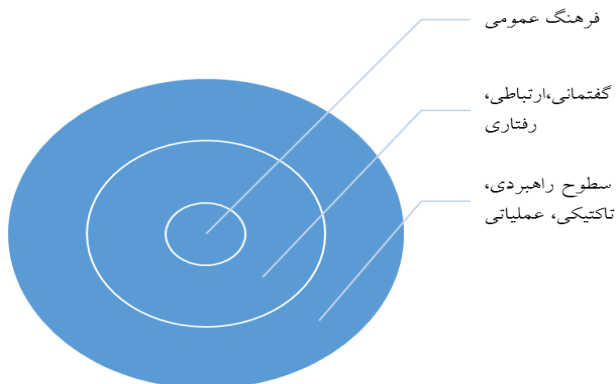
- (۱) مردد ساختن افکار عمومی؛
- (۲) تکذیب غیرمستقیم؛
- (۳) انتقال توپ به زمین حریف؛
- (۴) سکوت یا بی‌اعتنایی؛
- (۵) تکذیب مستقیم یا افشاگری؛
- (۶) انتقاد از خود با رسانه‌های خودی و با زبان خودی؛
- (۷) انتخاب راهبرد مناسب؛
- (۸) در اختیار داشتن طیفی از راه‌حل‌ها؛
- (۹) سکوت یا بی‌اعتنایی؛
- (۱۰) تکذیب مستقیم یا افشاگری؛
- (۱۱) تکذیب غیرمستقیم، پیش‌دستی؛
- (۱۲) مردد ساختن افکار عمومی؛
- (۱۳) تأکید بر ارزش‌های سنتی و هماهنگی با ارزش‌های و هنجارهای جنبش‌ها و معترضان؛
- (۱۴) توسعه شبکه‌های ارتباطی و سامان‌دهی آنها.

عملیات روانی سطح عملیاتی یا خرد (ذیل مفاهیم ارتباطی، گفتمانی و رفتاری)

- (۱) بستن ورودی و خروجی تجمعات؛
- (۲) صحبت با جمعیت معترض؛
- (۳) فراهم کردن خواسته‌های جمعیت؛
- (۴) قطع آب و برق منطقه معترض؛
- (۵) ایجاد محدودیت غذایی در بین معترضان؛
- (۶) متفرق کردن جمعیت به گروه‌های کوچک‌تر؛
- (۷) دستگیری رهبران؛
- (۸) جدا کردن تماشاچیان از معترضان؛
- (۹) صحبت با خانواده‌های شناسایی شده؛
- (۱۰) اطمینان از استقامت رزمی نیروهای خود در بلندمدت؛
- (۱۱) شروع به دستگیری در حد کم برای ترساندن؛
- (۱۲) هدایت معترضان به بیان خواسته‌ها از جریان قانونی؛
- (۱۳) گسترش تریبون آزاد؛
- (۱۴) استفاده از حرکت‌های پلکانی یا دونیم کردن، دایره‌ای یا محاصره پله به راست و چپ؛
- (۱۵) استفاده از گروه‌های نفوذ و تعقیب؛
- (۱۶) پیش‌بینی آثار روانی و کنترل آنها؛
- (۱۷) به‌کار بردن غیرمستقیم قابلیت‌های خود؛
- (۱۸) انتخاب گزینه‌های متعددی؛
- (۱۹) شناسایی اقدام‌ها و فعالیت میانجی‌گری؛
- (۲۰) نظارت پایدار شهری؛
- (۲۱) بهبود و زیباسازی فضای شهری برای ایجاد بار روانی کاهش تخریب به دلیل توجه به زیبایی؛
- (۲۲) درگیر کردن آگاهانه تهدید؛
- (۲۳) اطمینان از مشروعیت و قابل قبول بودن عملیات ویژه؛
- (۲۴) تسلط اطلاعاتی بر منطقه؛
- (۲۵) تسلط فیزیکی، ترافیکی و کنترل و محدودسازی مناسب محل و تردهای مشکوک؛

- ۲۶) تصویربرداری و سایر تمهیدهای حمایتی؛
- ۲۷) سرعت عمل در شناسایی و دستگیری عوامل اصلی؛
- ۲۸) کنترل حضور با توان کافی و لازم عوامل؛
- ۲۹) ظرافت رفتاری در اعمال خشونت به‌ویژه نسبت به زنان، افراد آسیب‌پذیر؛
- ۳۰) حذف تماشاچیان از خشونت‌گران؛
- ۳۱) مطرودسازی معترضان و تماشاچیان؛
- ۳۲) حذف وسایل ارتباطی معترضان و حامیانشان؛
- ۳۳) رسانه‌سازی نقش حمایتی داخلی و تحریکات خارجی؛
- ۳۴) شناسایی و حذف افراد هدایت‌کننده و خشونت‌کننده؛
- ۳۵) اعمال محدودیت شدید محدوده جغرافیایی ناآرامی و قطع راه‌های ارتباطی؛
- ۳۶) آشکارسازی چهره معترضان خشونت‌گرا از طریق تصویربرداری؛
- ۳۷) کاهش قدرت مانور و خشونت جمعیت.

مطابق جدول بالا تمامی اطلاعات و نتایج حاصل از ادبیات نظری و جلسات خبرگی در پانل خبرگی عرضه شد و از خبرگان خواسته شد با لحاظ سطوح سه‌گانه رهبردی، میانی و خرد و همچنین سه مفهوم سازنده‌ای که پیش‌تر به‌دست آمده بود، مفهوم فراگیر فرهنگی را به‌منظور مدیریت تخریب‌گرایی استخراج کنند. این جلسات تا مرحله اشباع نظری درنهایت جامعه خبرگی را به مفهوم فرهنگ عمومی، به‌عنوان آخرین پیشنهاد رساند.

نمودار الگوی مدیریت تخریب‌گرایی با رویکرد فرهنگ‌پایه

بحث و نتیجه گیری

با توجه به مطالب حاصله از جلسات خبرگی انجام شده و مطالعات حاصله در ادبیات نظری به منظور مدیریت بهینه تخریب‌گرایی با رویکرد عملیات روانی فرهنگ‌پایه در ایران، این تحقیق با سؤال پیرامون چگونگی مدیریت تخریب‌گرایی در ایران مبتنی بر عملیات روانی فرهنگ‌پایه، دنبال شد.

برای پاسخ به این سؤال دو موضوع تخریب‌گرایی و عملیات روانی در تحقیقات پیشین بررسی شد و نتایج بررسی پیشینه این دو موضوع در ایران آن بود که عمده این تحقیقات به توصیف و چگونگی این موضوع پرداخته و به دنبال تعریف و تشریح موضوع و توصیف آن در مواضع مختلف در کشور بوده‌اند. در واقع می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که با وجود تحقیقات زیادی که در این زمینه شده است، این موضوع از زاویه مدیریت آن در کشور از جمله در نیروی انتظامی به‌ویژه مبتنی بر فرهنگ مورد بررسی جدی قرار نگرفته و به‌نوعی در ابتدای راه خود به‌سر می‌برد. بر این اساس این تحقیق نسبت به منابع بررسی شده در پیشینه تأکید خاصی بر این مدیریت مبتنی بر فرهنگ دارد. در این راستا و پس از بررسی نظرات خبرگی و به‌دست آوردن مفاهیم پایه، سازنده و فراگیر در این زمینه، مفاهیم ارتباطی، گفتمانی، رفتاری، در سطوح راهبردی، راه‌کنشی و عملیاتی ذیل مفهوم فراگیر فرهنگ عمومی به‌دست آمد و این موضوع در قالب الگویی با محوریت فرهنگ عمومی ارائه شد. در واقع نتیجه این تحقیق تأکید بر بررسی ابعاد و جوانب چگونگی مدیریت تخریب‌گرایی در ایران به‌ویژه برای نیروی انتظامی بر اساس مطالعه و تحقیق پیرامون چگونگی آن در بستر استفاده از ظرفیت‌های فرهنگ عمومی است تا در بستر این مهم بتوان گام‌های مؤثر و بلندی پیرامون مدیریت تخریب‌گرایی و سایر اعتراض‌های اجتماعی در ایران برداشت.

در واقع پرداختن به ظرفیت‌های ابعاد گفتمانی، رفتاری و ارتباطی موجود در فرهنگ عمومی در سطوح راهبردی، راه‌کنشی و عملیاتی، با لحاظ فنون عملیات روانی در هر یک از ابعاد و سطوح یاد شده، از جمله مباحثی است که از نظر نخبگان به‌عنوان

بسترهای مدیریت تخریب‌گرایی در ایران مورد تأکید قرار گرفته است. در این مسیر نیروی انتظامی با توجه به یکی از مسئولیت‌های ذاتی خود که برقراری نظم و امنیت است بیش از سایر نهادهای جامعه در مواجهه با تخریب‌گرایی و مدیریت بحران این‌گونه مسائل دارای وظایف خطیری است و طبعاً نمی‌تواند در مواجهه با این پدیده از دانش روز و به‌ویژه شیوه‌های فرهنگی به‌منظور پیشگیری از تخریب‌گرایی‌های احتمالی و همچنین مهار و مدیریت آن در صحنه‌ها غافل باشد.

پیشنادهای تحقیق

با توجه به یافته‌های این تحقیق پیشنهادهای ذیل ارائه می‌گردد:

- ۱) بررسی بسترهای گفتمانی فرهنگ عمومی در سطوح راهبردی، راه‌کنشی و عملیاتی در مدیریت تخریب‌گرایی در قالب تحقیقات پژوهشی؛
- ۲) بررسی بسترهای ارتباطی فرهنگ عمومی در سطوح راهبردی، راه‌کنشی و عملیاتی در مدیریت تخریب‌گرایی در قالب تحقیقات پژوهشی در مراکز تحقیقاتی ناجا به‌ویژه در پلیس پیشگیری و پلیس امنیت و اطلاعات؛
- ۳) پیگیری تهیه طرح جامع و کلان پیرامون مدیریت تخریب‌گرایی در ایران، با تأکید بر فرهنگ عمومی از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی؛
- ۴) ارائه الگوی راهبردی مدیریت تخریب‌گرایی در ایران، مبتنی بر الگوی راهبردی فرهنگ عمومی در ایران؛
- ۵) آینده‌پژوهی پیرامون آسیب‌شناسی تخریب‌گرایی در ایران و شیوه‌ها و ابزارهای پیشگیری از آن در نیروی انتظامی؛
- ۶) بررسی ظرفیت‌های عملیات روانی قابل بهره‌برداری در فرهنگ عمومی با تأکید بر مدیریت تخریب‌گرایی در ایران؛
- ۷) انجام پژوهش‌های مشترک بین ناجا با نهادهای متولی فرهنگ عمومی پیرامون، شناخت و چگونگی به‌کارگیری شیوه‌های پیشگیری فرهنگ‌محور در مواضع مختلف تخریب‌گرایی؛

۸) بررسی و تحقیق در مورد جایگاه فرهنگ در مهار تخریب‌گرایی در مدیریت بحران نیروی انتظامی؛

۹) بررسی چگونگی ایجاد اداره تخصصی پیشگیری فرهنگی و اجتماعی، تخریب‌گرایی در پلیس پیشگیری نیروی انتظامی؛

۱۰) پژوهش پیرامون بسترهای مشترک معاونت اجتماعی ناجا، پلیس اطلاعات و امنیت و پلیس پیشگیری ناجا در زمینه شناخت، پیشگیری و مدیریت تخریب‌گرایی در جامعه.

منابع و مآخذ

- آقایی، مجید و علی صفاری (۱۳۹۷)، «نقش طراحی شهری رفتارگرا در راستای کاهش ناهنجاری بررسی جرم‌شناختی خشونت تماشاگران فوتبال»، پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، شماره ۱۱.
- ارجمند، سیاهپوش؛ ابوالقاسم اسحق حیدرآبادی و بهاره ارجمند سیاهپوش (۱۳۹۲)، «بررسی عوامل اجتماعی در تبیین رفتارهای وندالیستی دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر اندیمشک» (با تأکید بر امنیت اجتماعی)، *studies of Youth Quaretrly of sociological*، شماره ۹.
- الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۶ الف)، «مبانی نظری و عملی رسانه اثربخش و کارآمد»، فصلنامه عملیات روانی، سال پنجم، شماره ۱۷، تهران.
- الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۶ ب)، «عملیات روانی رسانه‌ای برای کنترل اذهان»، فصلنامه پژوهش و سنجش، سال دهم، ش ۳۴، تهران
- پوریانی، جابر (۱۳۸۸)، *عملیات روانی*، تهران، مرکز آموزش شهید خضرای.
- جلالیان، عسگر. (۱۳۸۴)، «عملیات روانی در عصر ارتباطات»، فصلنامه عملیات روانی، سال سوم، شماره ۱۱، تهران.
- حسینی، محمدرضا؛ مهرداد نوابخش و زهرا رحیمی (۱۳۹۸)، «بررسی جامعه‌شناختی تأثیر سبک زندگی بر پرخاشگری و وندالیسم (تخریب‌گرایی) شهری نوجوانان و جوانان استان لرستان»، جامعه پژوهی فرهنگی، سال دهم، شماره ۱۰.
- خدایار، امیرمسعود (۱۳۶۷)، فرهنگ واژه‌های مکتب‌های سیاسی، فلسفی، مذهبی، هنری و ادبی: تهران: انتشارات خورشید.
- خالقی کیادهی، مرجان (۱۳۹۶)، «وندالیسم (تخریب‌گرایی)»، *مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی*، شماره ۲۱.
- زنگی‌آبادی، علی و نازنین تبریزی (۱۳۸۳)، *طراحی و برنامه‌ریزی مبلمان شهری*، تهران: انتشارات شریعه طوس.

- سبحانی قیداری، حمدالله؛ حمید خیرآبادی؛ حمیده محمودی و محمد حجتی پور (۱۳۹۹)، وندالیسم (تخریب‌گرایی) و حس تعلق مکانی در نواحی روستایی پیراشهر بیرجند، مجله مسائل اجتماعی ایران، سال یازدهم شماره ۱.
- سخایی، ایوب؛ مهران سهراب‌زاده؛ سیدسعید حسینی‌زاده آرانی (۱۳۹۵)، «بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان به وندالیسم» (تخریب‌گرایی) (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران)، نشریه مطالعات جامعه‌شناختی، شماره ۴۹.
- شعبانی میناباد، ملاح و شبنم علیمحمدی (۱۳۹۸)، «تحلیل محتوای نیمکت‌نوشته‌ها و دیوارنوشته‌های مدارس متوسطه و دانشگاه‌های شهر اردبیل از دیدگاه زبان‌شناسی اجتماعی»، مجله زبان‌شناسی اجتماعی، شماره ۷.
- شیرازی، محمد (۱۳۸۰)، «جنگ روانی و تبلیغات، مفاهیم و کارکردها»، تهران، دبیرخانه نخستین همایش بررسی نقش تبلیغات در جنگ.
- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۶)، «تهدیدات امنیت ملی، مؤسسه تحقیقات و مطالعات بین‌المللی ابرار معاصر ایران»، تهران، فصلنامه مطالعات بسیج، سال ۱۲، شماره ۴۵.
- عیوضی، محمدرحیم (۱۳۹۵)، «مبانی جنگ نرم در اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، فصلنامه حبل‌المتین، سال پنجم، بهار ۹۵.
- قاسمی، وحید؛ وحید ذوالاکتاف و علی نورعلی‌وند (۱۳۸۸)، جامعه‌شناسی ورزش، وندالیسم (تخریب‌گرایی) و اوباشگری در ورزش فوتبال، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- فتحی، سروش و حامد محمدی (۱۳۹۰)، «شهرنشینی، بیگانی اجتماعی و رفتارهای وندالیستی (تخریب‌گرایی) جوانان»، پژوهش اجتماعی، شماره ۱۳.
- فتحی چگنی، فریبرز؛ رضا سپهوند؛ محسن عارف‌نژاد و مهدیه سپهوند (۱۳۹۹)، «بررسی و تبیین اثرگذارترین و اثرپذیرترین مؤلفه‌های مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان به وندالیسم (تخریب‌گرایی) با روش دیمتل فازی (مورد مطالعه: دانش‌آموزان مقطع متوسطه‌ی شهرستان خرم‌آباد)»، مطالعات مدیریت ورزشی، سال یازدهم، شماره ۲.

فرجاد، محمدحسین (۱۳۵۸)، *جامعه‌شناسی انحرافات مسائل اجتماعی*، تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.

کریمی‌نیا، پریسا (۱۳۸۳)، تجزیه و تحلیل تبلیغات و ضدتبلیغات در عملیات روانی، *فصلنامه عملیات روانی*، سال دوم، شماره ۶.

لانگو، آنجلا (۱۳۸۳)، «اینترنت و عملیات روانی»، ترجمه پریسا کریمی‌نیا، *فصلنامه عملیات روانی*، سال دوم، شماره ۵، تهران.

محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳)، *وندالیسم (تخریب‌گرایی): مبانی روانشناسی اجتماعی*، جامعه‌شناسی و روانشناسی رفتار وندالیستی در مباحث آسیب‌شناسی و کژرفتاری اجتماعی، تهران: نشر آن.

محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۴)، «بررسی علل وندالیسم (وندالیسم) در تهران و راه‌های پیشگیری و درمان آن»، تهران: شهرداری، مرکز مطالعات و تحقیقات اجتماعی و فرهنگی.

مطلق، معصومه و ساجده ندری (۱۳۹۲)، «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان پسر به وندالیسم (تخریب‌گرایی) در محیط مدارس (مطالعه موردی دبیرستان‌های شهرستان خرم‌آباد)»، *مجله: studies of Youth Quaretrly of sociological*، شماره ۱۰.

منتظری، محمدسعید (۱۳۸۵)، *عملیات روانی ۳*، تهران: انتشارات معاونت پژوهش دانشکده علوم و فنون فارابی.

نائینی، علی محمد (۱۳۹۳)، *اصول و مبانی جنگ نرم*، تهران: نشر ساقی.

Banks, A. (1972). *The theories of social movement*, London: Macmillan

Blumer, H. (1995). *collective behavior*, in lee, Ed: 98-121

Goldston, Arnold. p(1996), *school oriented interventions "controlling in Vandalism"*. London Reprinted withoermissin of the Guilford press

Lofland, j. (1985). *Protest: studies of collective Behavior and social Movements*. Newyork: transaction Books

Oberscall, A. (1993). *social movements: Ideologies, interests, and Identities*. New Brunswick, Transaction Books

William, Katie(2008). *Achieving sustainable urban form*, translate by Khlili nejad, Hadi.

مطالعه بیشتر

حسینی، حسین (۱۳۷۷)، تبلیغات و جنگ روانی، تهران، پژوهشکده دفاعی دانشگاه امام حسین(ع).

حیدری، اسلام و مهربان یاری مهر (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل جامعه‌شناسی مؤثر بر وندالیسم (تخریب‌گرایی): مورد مطالعه دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اهواز»، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۳، (۳)، ۲۰۷-۲۹۹.

خاکپور، براتعلی و سیدمصطفی حسینی (۱۳۹۳)، «بررسی و ارزیابی علل گرایش به رفتار وندالیستی در محیط شهری»، فصلنامه دانش انتظامی خراسان رضوی.

رزاقی اصل، سینا و الهام صوری (۱۳۸۸)، «مفهوم وندالیسم (تخریب‌گرایی) در فضای عمومی شهری»، مجله آبادی، شماره ۶۳.

شکریگی، ع.و. ف. محمدی‌راد (۱۳۸۷)، «بررسی علل و عوامل روانی وندالیسم (تخریب‌گرایی) در میان جوانان»، نشریه بیمه و توسعه، سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴.

صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۷۴)، آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران: دانشکده علوم اجتماعی.

قنبری، ابوالفضل؛ مهدیه طاهونی و ناصر قادری (۱۳۹۵)، «بررسی عوامل تأثیرگذار بروز وندالیسم (تخریب‌گرایی) در مبلمان شهری» (مطالعه موردی: شهر تبریز)،

پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، شماره ۴.

گلچین، مسعود و معصوم آقازاده (۱۳۹۴)، «بررسی رفتارهای تخریبی دانش‌آموزان در شهر تهران»، جامعه‌شناسی مسائل ایران، شماره ۶.

نواح، عبدالرضا و محمدباقر کوپایی (۱۳۹۱)، «اجتماعی و شخصیتی مؤثر بر گرایش به وندالیسم (خرابکاری) در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اهواز»، مجله مطالعات

توسعه اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره ۲.

Hauber, AR (1991). Delinquency and Vandalism in the netherland public transportation system, Economic Research center, 19.22.147.